

Секція 3. Сучасні проблеми психологічної освіти

Гуртовенко Н.В.

кандидат психологічних наук,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ
ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ**

У практичній діяльності психолога здійснюється перетворення особистісно важливих якостей у професійно важливі якості, тобто відбувається екстеріоризація. Таким чином, особистісно-орієнтовний підхід до навчання студентів – майбутніх психологів, повинен полягати у створенні таких умов, за яких би особистість змогла максимально реалізувати свої потенційні можливості у майбутній професійній діяльності.

Кожна діяльність передбачає наявність у особистості певних професійно важливих якостей, які допомагають майбутньому професіоналу у самоздійсненні внутрішніх потенціалів. Так, професія вчителя та психолога належить до типу професій «людина-людина», тому за твердженням Б.Ананьєва, вирішальним у діяльності має бути людський фактор. А отже, майбутній педагог має бути прикладом толерантної особистості. В свою чергу[1], за твердженням С.Рубінштейна, успішність будь-якої професійної діяльності забезпечується характером і здібностями особистості, що регулюються регулятивними процесами.

Будь-яка сфера професійної діяльності, в тому числі педагогічна, передбачає наявність різноманітних поєднань професійно важливих якостей. На думку Є.Климова, для професій типу «людина-людина» визначені такі якості як: доброзичливість, товарицькість, емоційна стійкість, самовладання, витримка, емпатія, самостійність, домінантність,

організаторські здібності, соціальний інтелект, чистота та виразність мови, експресія особи і поведінки, наполегливість. Тому, на думку М.Громкової, професійно важливі якості – це сукупність таких якостей фахівця, які служать успішному виконанню професійної діяльності, ефективному розв'язанню професійних завдань, особистісно-професійному зростанню та вдосконаленню[2].

Більш ширше розуміння професійно важливих якостей особистості зустрічається у пацях В.Толочек[6], а саме зазначається, що до них відносять якості, від природних задатків до професійних знань, отриманих у процесі навчання та самоудосконалення. Сюди можна віднести особистісні особливості (спрямованість, характер), психофізіологічні особливості (тип ВНС, темперамент), індивідуальні особливості психічних процесів (пам'ять, мислення). Сутність процесу формування вказаних якостей полягає у поєднанні окремих якостей при їх взаємодії для досягнення поставлених завдань[3].

Таким чином, професійно важливі якості визначаються індивідуальні особливості особистості, які безпосередньо впливають на реалізацію професійної діяльності. Проведений літературний огляд свідчить проблема формування професійно важливих якостей майбутнього професіонала, потребує чіткого виокремлення психічних властивостей особистості, які із особистісними якостями, утворюватимуть психологічний портрет майбутнього педагога[4].

Процес формування професійно важливих якостей майбутніх психологів та його особистості як професіонала, відбувається на протязі всього професійного становлення майбутнього фахівця: починаючи із появи мотиву освоїти певну діяльність, навчання у навчальному закладі, професійна діяльність та досягнення професійної майстерності. На протязі всього часу зароджуються і розвиваються професійно важливі якості.

На сьогодні існує велика кількість професій, кожна з яких вимагає від особистості своєрідних властивостей, тому необхідним є диференційний підхід до визначення якостей, та до способів їх формування. Професійна активність особистості є основним фактором змін, що відбуваються із майбутнім професіоналом. Саме у процесі вузівської підготовки відбувається вдосконалення професійних якостей, а індивідуальні психологічні особливості особистості змінюються відповідно до професійного напрямку.

Тобто, випускник навчального закладу повинен мати особистісні якості, які в процесі підготовки удосконалилися відповідно до виду професійної діяльності. Виділення та опис професійно важливих якостей, необхідних для успішного виконання професійних обов'язків прийнято називати психограмою. Так, психограма педагога включає в себе: професійні педагогічні та психологічні знання, комунікативну компетентність, нервово-психічну стійкість, розподіл уваги, оперативну пам'ять і мислення, адекватну самооцінку, повагу до людей, інтерес до них, педагогічну спостережливість, добре розвинену мову та ін. До числа професійних якостей тих, що заважають займатися професійною діяльністю слід віднести психопатичні риси характеру, емоційну нестійкість, безвідповідальність, аморальність.

Таким чином, психограма представників професій типу «людина-людина» пред'являють вимоги в основному до пізнавальної та комунікативної сфер особистості, а анти професійно важливі якості, пов'язані насамперед з емоційною сферою.

Досить важливим є той факт, що особливості психічних процесів досить суттєво впливають на формування професійно важливих якостей особистості. Відомо, що слабкість нервових процесів веде до підвищеної тривожності, емоційної нестійкості, пониженої активності і т.д. В той же

час, для осіб із сильною нервовою системою підвищена ймовірність неадекватно завищеної самооцінки.

В свою чергу, самооцінка визначає формування певних професійно важливих якостей. Так, схильність до ризиків викликана саме неадекватною самооцінкою. Але, професійна діяльність, яка включає в себе прийняття відповідальних рішень, також регулюється відношенням до ризиків.

Емоційна стійкість, як вміння зберігати оптимальні показники діяльності при дії емоційних факторів, також залежить від особливостей самооцінки. Стійкість тісно пов'язана із тривожністю, властивістю, що обумовлено фізіологічно. Ці якості як особистісні властивості професійно важливі в багатьох видах діяльності. Така залежність досить часто спостерігається між успішністю діяльності та емоційною стабільністю.

Серед особистісних професійно важливих якостей досить часто згадується відповідальність, що визначена багатьма авторами, як якість, що характеризує спрямованість особистості, впливає на процес та результати професійної діяльності.

Отже, зрозумілим стає той факт, що наразі суспільство вимагає від педагогів та психологів різнобічних знань, умінь не тільки творчо мислити, організовувати складні процеси, а й на високому рівні забезпечувати розвиток потенціалу особистості. Виконати це завдання можливо тільки за умови наявності якостей гармонійної особистості. Досить велика кількість дослідників вважають, що одним із найбільш ефективних засобів розвитку гармонійної особистості майбутнього фахівця є психологічні тренінги, що дозволяють включити особистість у самоосвітній процес та використовувати набути знання на практиці. Тому важливим є теоретичне обґрунтування та розробка тренінгів для формування професійно важливих якостей майбутніх психологів[5].

Література:

1. Ананьев Г.М. Человек как предмет познания /Г.М.Ананьев. – СПб. Литегл, 2001. – 288с.
2. Громкова М.Т. Психология и педагогика профессиональной деятельности: [учеб.пособие для вузов]/ Громкова М.Т.-М.: ЮНИТИ-ДАНА. 2003.-415с.
3. Кокур О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: монографія / О. М. Кокур. – К. : ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2012. – 200 с.
4. Монографія: Філоненко М. М. Психологія особистісного становлення майбутнього лікаря : монографія / М. М. Філоненко. – К. : Центр учбової літератури, 2015. – 420 с.
5. Психологічний тренінг формування професійно важливих якостей особистості майбутніх соціальних працівників / М. Д. Лапіна // Молодий вчений. - 2017. - № 5. - С. 218-222.
6. Толочек В. А. Современная психология труда: Учебное пособие. - СПб.: Питер, 2005. -479 с.